

בתי המשפט

017226/95 א		בית משפט השלום ירושלים	
06/09/01		כבוד השופט אהרן פרקש	בפני:

בעניין:

	1. בית"ר תור בע"מ
	2. הורן את ליבוביץ בע"מ
<u>התובעות</u>	ע"י ב"כ עוה"ד יהושע ננר
	נגד
	1. מועצה פועלי ירושלים
	2. בן שטרית דוד
	ע"י ב"כ עוה"ד מאיר אבירם
	3. מור דני
	4. משולם יולזרי
	5. סלמן שלום
	6. בנישו דוד
	7. אביטן יצחק
	8. יהודה יצחק
	9. אפרים דוד
	10. מויאל דני
	11. עטיה אברהם
<u>הנתבעים</u>	ע"י ב"כ עוה"ד לאיגוד מקצועי מהלשכה המשפטית של האגף

החלטה**מבוא**

1. התובעת מס' 1 - בית"ר תור בע"מ (להלן: "בית"ר תור" ו/או "התובעת") - הינה חברה בעלת אוטובוסים ומיניבוסים ובעלת זיכיון ממשרד התחבורה להפעיל קו אוטובוסים מירושלים לעיר בית"ר וחזרה. בימי חול מפעילה היא 48 נסיעות ובימי שישי 23 נסיעות.
2. התובעת מס' 2 - הורן את ליבוביץ בע"מ (להלן: "תובעת 2") היא חברת הסעות בעלת צי של עשרות אוטובוסים הפועל ברחבי הארץ והינה החברה-האם של בית"ר תור.
2. נתבע מס' 2 - דוד בן שטרית (להלן: "בן שטרית") - שימש כמזכיר האיגוד המקצועי במועצת פועלי ירושלים של הסתדרות העובדים החדשה בישראל (נתבעת מס' 1 - להלן - "הנתבעת" או "מועצת הפועלים"). במסגרת תפקידו במועצת הפועלים טיפל בנהגים שכירים ובזכויותיהם.
- 3 - 11 עבדו כנהגים אצל התובעת.

נושא התובענה

3. ענינה של תובענה זו היא תביעתן של התובעות מהנתבעים לפצותן בגין נזקים שגרמו להן הנתבעים, לטענתן, עקב צעדים ארגוניים, שהגיעו לכדי השבתת העבודה על ידי הנהגים בעידוד מועצת הפועלים ובן שטרית, בשני מועדים שונים: האחד, ביום 27.8.95, בשעת ערב מאוחרת, כאשר חמש נסיעות שהיו אמורות להתבצע מירושלים לבית"ר וחזרה בוצעו באיחור ועל ידי נהגים ואוטובוסים אחרים מאלו שהיו אמורים לבצען מלכתחילה, שכן מפתחות האוטובוסים הוחזקו בידי בן שטרית אשר סירב למסרן לנציג התובעת. השני, ביום 22.9.95, יום שישי בשבוע בשעת צהריים, יומיים לפני ערב ראש השנה, כאשר ארבעה אוטובוסים נלקחו על ידי נהגיהם לחניון

הרכב של בנין מועצת הפועלים ברחוב שטראוס בירושלים, ננעלו ונחסמו שם על ידי הנהגים השובתים, ולא איפשרו לתובעות להוציאם משם, ואלו נאלצו להזמין אוטובוסים אחרים על מנת להסיע את מאות הנוסעים שנקבצו בתחנות ההסעה, בלא תשלום.

4. הנתבעים הכחישו את כל המיוחס להם על ידי התובעות וטענו, כי נקטו בצעדים ארגוניים כחוק ואף הודיעו על השביתה במועד החוקי, ומכל מקום לתובעות לא נגרם כל נזק, ואף אם נגרם היו מזערי וסביר ביחס למטרות בגינן שבתו הנהגים.

הליכי ביניים

5. הנתבעים הקדימו וטענו כי לבית משפט זה אין סמכות עניינית לדון בתובענה וכי הסמכות היחודית נתונה לבית הדין האזורי לעבודה בירושלים, על פי סעיף 24 (א) לחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט - 1969.

6. בהחלטה מנומקת מיום 1.9.97 נדחתה טענת הנתבעים. אלו הגישו בקשת רשות ערעור לבית המשפט המחוזי בירושלים וכבי הנשיא ו. זיילר, בהחלטתו מיום 12.11.97, דחה את הבקשה. בית המשפט ערך נסיונות מספר להביא הצדדים לידי הסדר פשרה, אשר בסופו של יום לא הסתייע מסיבות שונות שלא כאן המקום לעמוד עליהן.

7. ביום 19.4.99 נעניתי לבקשת ב"כ התובעות לפצל הדיון, כך שתחילה תידון שאלת האחריות ולאחר מכן שאלת הנזק, ועל כך תעסוק החלטה זו, אך בשאלת האחריות - היינו, האם חבים הנתבעים לפצות את התובעות בגין הנזקים שנגרמו להם, כטענתן, אם אמנם יוכח כי נגרמו שכאלה.

8. מתווה ההחלטה יהא כך שתחילה נסקור את הרקע לסכסוך שבין הצדדים, נקבע את העובדות באשר לשני האירועים להן טוענות התובעות, המסגרת המשפטית החלה על המימצאים והחלטה במקרים שלפנינו.

הרקע לסכסוך

9. הרקע לסכסוך בין הצדדים נעוץ בכך שהנהגים שעבדו אצל התובעת היו חתומים על חוזה עבודה אישיים עם התובעת, והנתבעים 1 ו- 2 עשו נסיונות לארגן את הנהגים ולהקים להם ועד נבחר וכן ביקשו לבוא בדברים עם התובעת לחתימה על הסכם קיבוצי על מנת להסדיר את תנאי שכרם ועבודתם של הנהגים. דרישות מועצת הפועלים נדחו על ידי התובעת ופעולות אלו של בן שטרית היו לצנינים בעיני התובעות. אלו נקטו באורח עקרוני בגישה כי העובדים אצלן לא יתארגנו באיגוד או בארגון כלשהו ואלו שעשו זאת פוטרו מעבודתם. כך נהגה נתבעת 2 גם בסניפה בתל-אביב, שם פיטרה נתבעת זו שלושים ושלושה נהגים ובגין כך התנהלו בינה לבין הסתדרות העובדים הכללית הליכים משפטיים בבית הדין האזורי לעבודה, שהורה לה להשיב את העובדים המפוטרים לעבודתם (עב 04/0033/99 - צורף לסיכומי התובעות), וערעור שהגישה על פסק דין זה לבית הדין הארצי לעבודה נדחה (עס"ק 1008/00 הורן את ליבוביץ בע"מ - הסתדרות העובדים הכללית החדשה, תק-אר 2000 (2) 324).

העובדות

10. הצדדים הגישו תצהירי עדות ראשית מטעמם והמצהירים נחקרו על תצהיריהם. לאחר ששמעתי וראיתי את העדים על דוכן העדים, התרשמתי מהם ונתתי דעתי לאינטרס של כל אחד מהם לנושא הנדון, הנני מעדיף את הגירסה שהובאה מטעם התובעות, מפי העד משה סלמן (להלן: "סלמן"), שהיה מנהל הסניף בירושלים ואשר היה מעורב אישית בכל ההליכים שהתנהלו בין הצדדים, וכן לעדות העדים הנוספים מטעמה - מר הורן יעקב, מנהלן של התובעות ומר חזי סלע, מנהל תפעול ארצי של נתבעת 2 - ככל שאין בהם משום עדות שבשמיעה או בסברא. יצויין, כי העד משה סלמן התפטר מעבודתו אצל התובעת מספר ימים לאחר שמסר את תצהירו, שניתן כתמיכה בבקשה למתן צו מניעה זמני כנגד הנתבעים, שכן נתגלה סכסוך בין הצדדים שהגיע לידי תביעה שהגיש כנגד התובעת בבית הדין האיזורי לעבודה בירושלים, ואשר הסתיים בהסכם פשרה עליו חתם העד ולאחר מכן הודיע כי "רימו אותי" באותו הסדר, והגיע להעיד בבית המשפט בעקבות צו ההבאה שהוצא נגדו.

11. וזו היתה השתלשלות העניינים בין הצדדים דנן, על סמך העדויות שנתתי בהם אמון, כאמור.

באחד מימי שישי בערב, של חודש אוגוסט 1995, נפגשו כ- 20 מנהגי התובעת בביתו של דני מור - נתבע מס' 3 - במסגרת ניסיונם להתארגן ביניהם. הנהגים לא ערכו בחירות אך מינו את מור כנציגם, אשר היה בקשר עם בן שטרית - הנתבע מס' 2.

בן שטרית זימן מפגש עם הנהגים ליום 27.8.95 בבית מועצת הפועלים לשעה 23:00. למפגש זוג הגיעו מספר נהגים, וביניהם 3 נהגים שהיו צריכים לבצע נסיעות מירושלים לבית"ר וחזרה. שלוש אוטובוסים הושארו בתחנת המוצא ברח' עזרא בירושלים ולאחר מכן נוסף אוטובוס רביע משהתברר לסלמן כי האוטובוסים אינם יוצאים במועד ניגש לשם וראה את האוטובוסים בתחנו ומשביקש את המפתחות לאוטובוסים טענו הנהגים כי אלו נמסרו לבן שטרית ואינם ברשותו של סלמן הזעיק נהגים אחרים עם רכבם ואלו ביצעו את ההסעות, אם כי באיחור של כרבע שעה עשרים דקות. למחרת הגיע לירושלים גם חזי סלע - מנהל תפעול ארצי של התובעת 2 ושוחח עם בן שטרית אשר סירב למסור לו את המפתחות. על פי הוראתו של סלע הזמין סלמן נידת משטרה ובנסעו סלע ובן שטרית לתחנת המשטרה במגרש הרוסים והוגשה תלונה נגד בן שטרית (התלונה הודעתו של בן שטרית כחשוד צורפו לתצהיר הורן מטעם התובעות). המשטרה הודיעה כי המדובר בסכסוך אזרחי ועל כן הגיש סלמן בקשה למתן צו עשה לבית משפט השלום בירושלים (הנזכר 7167/97).

ביום 28.8.95, במעמד צד אחד, לאחר ששמע את סלמן גם בעל פה, נענה בית המשפט (כב' השופט ברקלי), לבקשה והורה לבן שטרית ולמועצת הפועלים להחזיר את המפתחות שברשותם לתובע מיד עם קבלת הצו.

יצויין, כי סלמן העיד כי לחלק מארבעת האוטובוסים שהושבתו היו מפתחות רזרביים אולם לחלק אחר, שהיו של תובעת 2 לא היו, ומלבד זאת לאוטובוסים מסוג וולבו היה צורך במפתח נוסף שהאזעקה (פרי עמ' 18 - 17).

עוד העיד סלמן, כי ביום 27.8.95 בערב נדחו 3 נסיעות מירושלים ושתיים מבית"ר (שם, עמ' 20) אולם אלו בוצעו על ידי נהגים שהוזעקו מהבית, ואילו לנסיעות שלמחרת היום נאלצו להביא אוטובוסים מחברה אחרת (שם, עמ' 21).

12. בעקבות אירועים אלו שלחה התובעת, ביום 30.8.95, לארבעה מהנתבעים (3 - 6) מכתבים בהם נכתב כי הינם מושעים מהעבודה עד לביורר עניינם, ואילו שלושה אחרים (7, 8, 9) המשיכו לעבוד.

ביום 6.9.95 שלחה התובעת לארבעת המושעים מכתבי פיטורין.

13. מועצת הפועלים שלחה לתובעת בפקס "הודעה על סכסוך עבודה", הנושאת תאריך 27.8.95 על נסעיף 5 לחוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי"ז - 1957 (ת/7). הצדדים נחלקו מתי נשלח מכתב זה לתובעת. הנתבעת טוענת, כי נשלח ביום שצויין במסמך, היינו 27.8.95, ואילו התובעת טוענת כי נשלח לאחר ההודעה על פיטוריהם של ארבעת הנהגים, כלומר לאחר יום 6.9.95, ועל כן שבת הנהגים ביום 22.9.95 חלה ב"תקופת הצינון", כאשר אין לשבות. הצדדים לא המציאו ראיה חז משמעת למועד משלוח ההודעה.

סבורני, כי יש להסיק שהמכתב נשלח לאחר היום הנזכר בו, אך לפני המועד בו נמסרו מכתבי הפיטורין לנהגים. מסקנתי מבוססת על כך שסלמן מעיד, כי בשבתה הראשונה קיבל הודעה על סכסוך עבודה ושלה זאת בפקס לעפולה (פרי עמ' 16) - לכאורה, ניתן להסיק כי עוד לפני שהנהגים התכנסו לאסיפה בבית מועצת הפועלים, בסמוך לשעה 23:00 ביום 27.8.95, נשלח המכתב. אולם אין זה סביר שהמכתב יישלח בטרם האסיפה שבה הוסכם כי מועצת הפועלים תייצג את הנהגים ותתווה את דרך מאבקם בתובעות. קרוב לוודאי שהמכתב נשלח ביום 28.8.95, ביום בו נשלח העתקו לממונה על יחסי העבודה, לדברי ב"כ התובעת (שם, עמ' 127 ש' 21), ועל כן השבית שפרצה ביום 22.9.95 לא חלה בתקופת הצינון, אלא לאחריה.

14. ביום שישי, 22.9.95, בסמוך לשעה 11:10, ללא כל הודעה מראש, השביתו הנתבעים ארבע אוטובוסים של התובעת. אוטובוסים אלה הובאו על ידי הנהגים לחניון שבסמוך לבנין מועצת הפועלים ברח' שטראוס בירושלים, הוחנו שם ללא אפשרות להוצאתם משם. ניסיונותיו של סלמן להביא להוצאת האוטובוסים לא צלחו, ונתבע 3 - דני מור - אף חסם בגופו נסיון להוציא אוטובוסים מהחניון.

סלמן דאג לאוטובוסים חלופיים אשר הסיעו את מאות הנוסעים שנקבצו בתחנות ליעדם, רובם לל

תשלום, שכן הנהגים שהגיעו תחת אלה ששבתו לא היו ערוכים למכור כרטיסים והתובעת אף הרגיש מחובתה שלא לגבות תשלום מהם על מנת לפצותם על הצורך בהמתנה ארוכה, מורטת עצבי ומייגעת בערב שבת "מחשש שלא יגיעו ליעדם קודם להיכנסה של שבת המלכה" (סעיפים 12 - 6 לתצהיר סלמן; פ"ר עמ' 27 ואילך).

האוטובוסים נותרו בחניון במהלך כל השבת. במוצאי שבת השתמש הנתבע 3 במכשיר קשר שהי מותקן באחד האוטובוסים הללו. סלמן הגיע למגרש ופירק את מכשירי הקשר מהאוטובוסים

ביום 24.9.95, ערב ראש השנה, הגישה התובעת בקשה לבית משפט זה, להורות לנתבעים לשחר את האוטובוסים (המ' 7908/98), ובית המשפט (כב' השופט ברקלי) הורה להם לעשות כן בו ביום במעמד צד אחד וכך הווה.

15. יצויין, כי ביום 14.9.95, היינו עוד לפני פרוץ השביתה, הגישה מועצת הפועלים לבית הדין האיזון לעבודה בירושלים "בקשת צד לדיון בסכסוך הקיבוצי". לאחר קבלת תשובת התובעת ודיון בבקש דחה בית הדין את הבקשה (תיק נו/2-4 - ת/11). ערעור שהגישה מועצת הפועלים לבית הדין הארצי לעבודה נדחה אף הוא, אם כי לא מנימוקי בית הדין האזורי, אלא לאחר שנקבע שהמערערת דשם מועצת הפועלים - אינה "ארגון עובדים יציג אצל התובעת" (ההדגשה במקור - סעיף 12 לפסק הדין - דב"ע נו/31-4 - ת/12).

16. סיכומן של העובדות איפוא הוא, כי ביום 27.8.95, עקב היאספות הנהגים בבנינה של מועצ הפועלים בשעה 22:00 לערך, נדחו חמש נסיעות של התובעת, עד אשר סלמן הזעיק נהגים אחרים עם האוטובוסים שלהם לביצוע הנסיעות מירושלים לבית"ר וחזרה, וזאת עוד בטרם הוכרז "סכסוך עבודה", וביום 22.9.95 הושבתו ארבעה אוטובוסים של התובעת, נלקחו לחניון של מועצת הפועלים וננעלו שם, עד אשר שוחררו על פי צו של בית המשפט ביום 24.9.95.

האם עובדות אלו מזכות את התובעות בפיצוי כתביעתן?

בטרם נשיב לשאלה זו עלינו לבחון האם מועצת הפועלים היא אמנם ארגון יציג של העובדים שביקשו להתאגד אצל התובעת.

האם הנתבעת הינה "ארגון יציג"?

17. סעיף 5 לחוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי"ז - 1957 (להלן: "חוק יישוב סכסוכי עבודה"), קובע כי "צד בסכסוך עבודה רשאי להודיע על הסכסוך לממונה הראשי". צד לסכסוך יכול שיהא ארגון יציג של העובדים. ומיהו ארגון יציג של עובדים?

סעיף 3 לחוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז - 1957, קובע כדלקמן:

"3. ארגון יציג של עובדים לענין הסכם קיבוצי מיוחד הוא ארגון העובדים שעם חבריו נימנה המספר הגדול ביותר של עובדים מאורגנים שעליהם יחול ההסכם, או שהוא מייצגם לענין אותו הסכם, ובלבד שמספר זה אינו פחות משליש כלל העובדים שעליהם יחול ההסכם".

בפגישה בביתו של דני מור, על פי העדויות, השתתפו כ- 20 נהגים, שאין חולק כי היו מרבית הנהגים המועסקים על ידי התובעת. דא עקא, לבית המשפט לא הוגשה ראיה כלשהי כמה מהם, אכן חתנו על טופס הצטרפות להסתדרות הכללית החדשה. העובדה היא, כי מינו את הנתבע 3 כמייצגם, א כאמור לא הוכח לעניין הצטרפותם של לפחות שליש ממספר הנהגים הכללי אל הנתבעת. נתבע התבקש במהלך עדותו בבית המשפט להמציא רישום המאמת את טענת הנתבעת כי 8 נהגים מבי ה- 20 הצטרפו להסתדרות והיא הארגון שמייצגם. בן שטרית השיב, כי למעלה מ- 60% מה הצטרפו, אך אינו יכול להמציא דבר כזה (פ"ר עמ' 126 שי 22 - 31). על עדותו בעל-פה מזכרו בלבד, ומבלי שהנתבעים אכן המציאו העתק הטפסים עליהם חתמו כמצטרפים, או רישום ממחש ההסתדרות, או "אישור של ארגון עובדים או מעבידים בכתב" (סעיף 17 לחוק הסכמים קיבוציים כי אמנם נרשמו כחברים בה, איני מוכן לסמוך, ובכך, למעשה, מאמץ אני את פסיקתו של בית הדין הארצי לעבודה (סעיף 12 בת/12).

המורם מהאמור הוא, כי הנתבעת לא ייצגה את העובדים - הנתבעים כ"ארגון יציג" לענין ההסכם הקיבוצי, ועל כן, לכאורה, גם אין תוקף להודעה על סכסוך העבודה ששיגרה הנתבעת לתובעת (ה

7), ואם מסקנה זו נכונה, כי אז לא היתה כלל תקופת צינון והשביתה פרצה בלא הכרזת סכסוך עבודה כל ועיקר.

אולם, לצורך הדיון בתובענה זו, וכיוון שב"כ התובעת לא טען זאת בכתב התביעה, מוכן אני להני לטובת הנתבעים, כי ניתנה הודעה כדין לפי סעיף 5א' לחוק יישוב סכסוכי עבודה, וכי השביתו אירעה לאחר שחלפה תקופת הצינון בת 15 הימים הקבועה בסעיף הנ"ל בחוק ליישוב סכסוך עבודה. והדרא קושיא לדוכתא, האם בנסיבות הענין זכאיות התובעות לפיצוי בגין נזקים, אם אני יוכיחו כי נגרמו להם?

המסגרת המשפטית

זכות ההתאגדות של העובדים

18. זכות ההתארגנות טרם זכתה להיחקק בשיטת משפטנו כזכות יסוד. לפני הכנסת מונחת הצעת חו יסוד: זכויות חברתיות, הכוללת את זכות ההתארגנות, אך טרם אושרה כחוקי יסוד אחרים לאחרונה, תוקן חוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז - 1957 והוספו סעיפים 33ח - 33טז (ס"ח 772) התשס"א (10.1.2001) עמ' 123). בתיקון זה נכללו זכויות של עובדים לפעול להתארגנות בוע עובדים ובארגון עובדים, איסור פגיעה בעובדים המבקשים להתארגן ועוד. על אף זאת, הוכר בפסיקת בית המשפט העליון זכות ההתאגדות של העובדים כזכות יסוד הכוללת בחובה גם א החופש להתארגן בארגון עובדים. עמד על כך בית המשפט העליון בבג"צ 7029/95 הסתדרות העובדים הכללית החדשה נ' בית הדין האזורי לעבודה, עמית - הסתדרות עובדים מכבי ואח', פ" נא (2) 63, 94 - 95 (להלן: "בג"צ עמית"):

"הזכות להתאגד היא "אחת מחרויות האדם" ... היא מעוגנת עמוק ומוגנת היטב בהלכה... כך בדרך כלל, וכך גם הזכות להתאגד בארגון עובדים... הזכות להתאגד בארגון עובדים זכתה להכרה באמנות בינלאומיות (האמנה בדבר חופש ההתאגדות והגנת הזכות להתארגן, אמנה מס' 87 של ארגון העבודה בינלאומי משנת 1948; האמנה בדבר הזכות להתארגן ולנהל משא ומתן קיבוצי, אמנה מס' 98 של ארגון העבודה הבינלאומי, משנת 1949 ועוד). אכן, גם בישראל רשאים עובדים, יהיו אשר יהיו, להקים ארגון לפי בחירתם וללא צורך בהרשאה קודמת..."

דב"ע 10 / 98 - 4 "דלק" חברת הדלק הישראלית בעמ' נ. ההסתדרות העובדים הכללית החדשה, דב"ע לג 337, נימק בית הדין זכות זו כך:

"זכות ההתאגדות שומרת על כבוד העובד במקום העבודה, בו הוא מבלה, בדרך כלל, כשליש מיומו. כוחו של העובד הבודד מול המעביד נחות וברוב רובם של המקרים אין הוא יכול להתמקח או לנהל משא ומתן הוגן. על כן, הצטרפות העובד לארגון עובדים מחזקת את כוחו ומעניקה לו איזון במשא ומתן עם המעסיק. שכן קבוצה המאורגנת של כלל עובדי המפעל או כלל עובדי הענף יכולה לנהל משא ומתן המקביל לכוחו של המעסיק. במקרים רבים כבוד העובד כפרט יובטח רק באמצעות הצטרפותו לקבוצת עובדים, היינו: לארגון עובדים....."

זכות השביתה בישראל

19. זכות השביתה טרם הוכרה במפורש על ידי הדין בישראל, אף כי ענין השביתה נזכר בדברי חקיקה רבים (ראה: סעיף 2(6) לחוק פיצויי הפיטורים, התשכ"ג - 1963; סעיף 19 לחוק הסכמים קיבוציים, התשי"ז - 1957; סעיף 5א' לחוק יישוב סכסוכי עבודה, הקובע חובת מתן הודעה של חמשה-עשר יום לפחות לפני שביתה; סעיף 62 (ב) לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] ועוד). חרף העדרה של הוראה פוזיטיבית בחקיקה לענין "זכות" השביתה הכירה הפסיקה בקיומה. בפסיקתו של בית הדין הארצי לעבודה (דב"ע לא / 4 - 4 ועד פועלי החברה לכבלים ולחוטי חשמל בע"מ - החברה לכבלים ולחוטי חשמל בע"מ, פד"ע ד' 122, 132) נאמר -

"הדעה שהשתתפות בשביתה משעה את חוזה העבודה האישי, ואין בה הפרת החוזה היא פועל יוצא מעצם הזכות לשבות, ואם כי בישראל זכות זו אינה כתובה במפורש במעשה חקיקה, עולה היא מאמנת העבודה הבינלאומית בענין חופש ההתאגדות והזכות למשא ומתן קיבוצי, שאושרה על ידי ישראל, ומשתמעת היא מהוראות שבחוקי העבודה השונים...."

ראה גם דב"ע לח/ 13 - 4 האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל - עיתון ה"ארץ", פד"ע ט 415; דב"ע נג/ 4 - 4 ההסתדרות הכללית נ' בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ ואח', פד"ע כה 367; מנחם גולדברג, זכות השביתה במדינת ישראל, עיוני משפט ג (תשלי"ג - ל"ד) 606; מי גולדברג, השביתה בחוק, בהסכם הקיבוצי ובפסיקה, הפרקליט - גליון מיוחד לכבוד 25 שנים ללשכת עורכי הדין (תשמ"ז) 51.

זכות השביתה הוכרה גם בפסיקתו של בית המשפט העליון וגם כמי שתחסה תחת כנפיו של ערך "כבוד האדם" על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, על פי עמדתו של כב' השופט ד' לוי ז"ל בענין בג"צ 1074/93 היועץ המשפטי לממשלה ובזק בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד מט (2) 485, 497; ואולם ראה דעתו המסתייגת של כב' השופט מ. חשין (שם, עמ' 507 מול אות השוליים ב'); (ראה גם פר' א' ברק, פרשנות במשפט, כרך ג', פרשנות חוקתית, וכן מאמר, כבוד האדם בזכות חוקתית, הפרקליט מא, חוברת ג' עמ' 271, 279; ע"א 25/71 פינקלשטיין נ' ארגון מורי בתי הספר התיכוניים, פ"ד כה (1) 129; ע"א 593/81 מפעלי רכב אשדוד בע"מ ואח' נ' צ'זיק ז"ל ואח', פ"ד מא (3) 169).

זכות הקנין של המעסיק

20. למול זכותם של העובדים להתאגד, להתארגן ולהיות מיוצגים על ידי ארגון עובדים עומדת זכוה היסודית של המעסיק לקניינו. זכות זו נחוקה בסעיף 3 לחוק היסוד: כבוד האדם וחירותו, הקוב כי - "אין פוגעים בקנינו של אדם".

עמד על כך גם בית הדין הארצי לעבודה בעס"ק 400005/98 הסתדרות העובדים החדשה, הסתדרות עובדי המדינה ואח' נ' מדינת ישראל, (טרם פורסם):

"המפעל הינו קניינו של המעסיק ובידיו ההחלטה כיצד לנהוג ברכושו. לשון אחרת, המעסיק מנהל את מפעלו, זה תפקידו, זו אחריותו וזו אף זכותו. מכאן, סמכותו של המעסיק להחליט על היקף התקציב השוטף... נוסף, כי המעסיק זקוק לגמישות מיירבית בניהול מפעלו וזאת, על מנת שישורוד בשוק החושף אותו לתחרות מתמדת, בארץ ומחוצה לה. יתרה מכך, למעסיק יש עניין בקביעת המסגרת הרשמית של ניהול רכושו, לרבות מכירת מניות העסק והשליטה בו...."

כך גם, זכות הקנין של המעסיק במפעלו מעניקה לו, בין היתר, את הסמכות לנהל את עסקו ולבחור את עובדיו (עס"ק 1008/90 הורן את ליבוביץ בע"מ נ' הסתדרות העובדים הכללית החדשה הנ"ל).

האיזון בין זכויות המעביד לזכויות העובדים

21. כאשר מתנגשות זכויות בין צדדים יש לבחון מעלתה של כל זכות. אמרנו, כי זכות הקנין של המעביד הינה זכות חוקתית המושתתת על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ואילו זכות ההתארגנות והשביתה טרם הגיעו למעלה שכזו, ועל כן ניתן לקבוע כי זכותו של המעביד הינה עליונה. ברם, אף אם נאמץ את הגישה כי זכות ההתארגנות וזכות השביתה, על אף כי נעדרות הן בשלב זה מעליו של ספר החוקים במדינת ישראל, זכויות יסוד הם, בדרגה שווה לזכותו של המעביד, עלינו לערוך מאזן ביניהם ולבחון איזו מהם גוברת. אין באמור כדי לקבוע באורח של קבע זכותו של מי גוברת, אלא כל מקרה יבחן לגופו על פי נסיבותיו ועובדותיו. לנושא זה מן הראוי שנבחן מהי שביתה, מה אסור לשובתים לעשות וכיצד עליהם לנהוג בעת ששובתים הם.

מהי שביתה

22. לדיבר "שביתה" תיתכנה מספר הגדרות. משמעות רחבה תינתן בהקשר לסעיף 5א' לחוק יישוב סכסוכי עבודה, הווה אומר: שביתה - גם שביתה חלקית, שביתה האטה, שביתה שעות נוספות ועוד. מה גם שהמחוקק אומר במפורש, כי יש למסור הודעה על "כלי" שביתה (דב"ע לח/4-13 האחוד הישראלי של עיתונאי ישראל נ' עתון הארץ, פד"ע ט' 415). ומאידך, יכול ותינתנה הגדרות צרות (ר' בן ישראל, משפט עבודה קיבוצי - השביתה, הוצאת סדן 1987, עמ' 36).

בבית המשפט העליון נידונה הגדרת השביתה על ידי כבי' השופט ברנזון (ע"א 573/68 שביט נ' גדעון חנן ואח', פ"ד כג 516, 520):

"שובת הינו אדם, אשר בלי שניתק את קשר העבודה שלו עם מעבידו, מפסיק בצוותא חדא עם עובדים אחרים את עבודתו, כדי להשיג את דרישותיו ממעבידו, או כדי לעזור לעובדים אחרים להשיג את דרישותיהם ממעבידם."

המותר והאסור בשביתה

23. בהמ" (ת"א) 2832/78 אמגט פלסטיק בע"מ נ' יערי ואח' (פ"מ תשל"ח (א) 434), נענה בית המשפט ונתן צו מניעה לגבי פעולות אלימות של עובדים, אשר מנעו בכוח הוצאת סחורות וכן כניסה ויציאה למפעל. באותו עניין קבעה כבי' השופטת ח' אבנור, על סמך אמירתה בהמ" 6922/72, כי יש להבחין בין שביתה לבין פעולות לוואי של השובתים, שהן עוולות אזרחיות, ובה בשעה שהמניע לעשייתן הוא השביתה - הרי אין הן מהוות חלק מהותי של השביתה ומשום כך אין הן בגדר סכסוך עבודה. "כל זמן שאין עוברים על ההגבלות הקבועות בחוק אין בה משום עוולה משפטית כלפי אותו אדם" (שם בעמ" 437 ג').

בע"א 25/71 הנ"ל, בעמ" 131, אומר כבי' השופט ח' כהן דברים אלו, לעניין סעיף 62 לפקודת הנזיקין:

"מן המפורסמות הוא כי מטבען של שביתות והשבחות הוא לגרום להפרות חוזים שונים ומגוונים עד מאד; ואילו היו יוזמי השביתות או השובתים או המשביתים צריכים לשאת בנזק הנובע מכל ההפרות האלה, היה בכך כדי לחסל את מוסד השביתה ולעשותה לבלתי אפשרית. מותר לומר כי אין שום דבר רחוק מן המחוקק הישראלי מאשר הרצון לחסל את מוסד השביתה..."

אולם, גם בדברים אלו, כך יש להניח, אין לראות את זכות השביתה כזכות בלתי מסוייגת (ע"א 593/81 הנ"ל בסעיף 26 לפסק הדין), או במילים אחרות, כפי שאמר כבי' השופט ברנזון בבג"ץ 566/76 "אלקו" חרושת אלקטרונית מכנית בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד לא(2) 197, 209:

"גם למאבק מקצועי יש גבולות מוכרים על פי הדין, היושר וההגינות, והבועט או מזלזל בהם אין לו אלא להלין על עצמו אם בסופו של דבר הוא יוצא וידיו על ראשו"

בדב"ע נז/41-27 ההסתדרות הכללית ואח' נ' מכתשים מפעלים כימיים בע"מ, פד"ע ל' 339, עמד הנשיא מ' גולדברג בפסק דינו על כך, כי חירות השביתה אין בה להכיר לשובתים לנהוג באלימות, אף לא באלימות מילולית, והסתמך על סעיף 163 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, המכיר בחשיבות זכותם של העובדים להפגין ובמיוחד בהקשר ליחסי מעביד-עובד, אולם הודגש כי הפעילות המותרת תיעשה "בדרכי שלום" בלבד (וכן ראה דב"ע 41-92/97 ארגון העובדים בעירית ת"א נ' עירית ת"א, פד"ע לא 109, 114 ב').

גם בפסיקה של וועדת הועד המנהל של ארגון העבודה הבינלאומי לענין חופש ההתאגדות נקבע כי

"The committee has already pointed out.... That the right to strike is one of the essential means available to workers and their organisations... This consideration applies, however, only in so far as strikes are conducted peaceably, without violence or attacks on persons or property and, above all, without degenerating into riots"

(ר' בן ישראל, שם, בעמ" 179).

מן הכלל אל הפרט

העוולות הנזיקיות

24. בכתב התביעה ובסיכומיו מנה ב"כ התובעות שורה ארוכה של עוולות אשר לשיטתו ביצעו הנתבעים ולפיכך זכאיות התובעות להיפרע מהם עקב נזיקיהן. בין עוולות אלו נימנו: הסגת גבול

במטלטלין (סעיף 31 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "הפקודה"), רשלנות (סעיף 35 לפקודה), עיכוב נכס שלא כדין (סעיף 49 לפקודה), גזל (סעיף 52 לפקודה), גרם הפרת חוזה (סעיף 62 לפקודה) והפרת חובה חקוקה (סעיף 63 לפקודה), כאשר תחת כנפיה של העוולה האחרונה, אשר כידוע הינה בבחינת "עוולת מסגרת" (ע"א 245/81 סולטאן נ' סולטאן, פ"ד לח (3), 169), כינס הוראות מחוק העונשין, התשל"ז - 1977 (להלן: "חוק העונשין"), כגון: מטריד לציבור (סעיף 215 לחוק העונשין), התנהגות פסולה במקום ציבורי (סעיף 216(א)(4)), גניבה (עבירה לפי סעיף 383 לחוק העונשין), גניבה בידי עובד (סעיף 391 לחוק העונשין), גניבת רכב ו/או שימוש ברכב ללא רשות (סעיף 413 ב' ו - 413 ג' לחוק העונשין בהתאמה).

25. סעיף 24 (א)(1)(ב) לחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט - 1969 קובע כי לבית הדין האיזורי לעבודה תהא סמכות ייחודית בתובענה שעילתה בסעיפים 29, 31, 62, או 63 לפקודת הנזיקין, בקשר לסכסוך עבודה בין עובד למעביד (לנוחות הדיון שלפנינו נראה גם את הנתבעים 1 ו - 2 "בחבילה אחת" עם הנהגים - העובדים).

יצויין כי בראשית הדרך הוענקה הסמכות לבית הדין לעבודה לדון בעוולות לפי סעיפים 62 (גרם הפרת חוזה) ו - 63 (הפרת חובה חקוקה) בלבד, ורק בשלב מאוחר יותר, ביום 31.1.96 (ס"ה 1550 מיום 31.1.96), היינו לאחור האירועים נשוא התובענה שבענייננו נוספו לסמכותו של בית הדין סעיפים 29 ו - 31 לפקודת הנזיקין.

26. בבר"ע 3259/97 הנ"ל שהוזכר - שהוגש ונדחה בגין ההחלטה שלא לדחות או למחוק על הסף את התובענה כנגד הנתבעים, קבע כב' הנשיא זילר, כי -

"למיטב ידיעתי, לא ניתנה עד כה "פרשנות מרחיבה" בפסיקה לפיה ניתן "לגרור" לבית משפט או בית דין שאינו מוסמך, דיון בעילה בה אין לאותו בית דין או לאותו בית משפט סמכות. בנסיבות אלו אני דוחה אומנם את בקשת רשות הערעור משום שברור שיש לבית משפט קמא סמכות לדון בעילות שבתחום סמכותו, ואולם השאלה אם יש לו סמכות לדון גם בעילות החורגות לכאורה מסמכותו, תיוותר פתוחה לטעון ולהחלטה על ידי בית משפט קמא, אם יהיה צורך לאור תוצאות המשפט בהחלטה זו".

ב"כ הצדדים לא ראו לנכון לטעון לעניין סמכותו של בית משפט זה לדון בעוולות שהוקנו ייחודית לבית הדין לעבודה, כאמור, ואף לי לא נראה צורך והכרח לדון בכך, ועל כן נשאר שאלה זו בצריך עיון לעת מצוא. לא ראיתי צורך בכך, שכן די בכך שהגעתי לכלל מסקנה שהנתבעים ביצעו עוולה של עיכוב נכס שלא כדין וכן עוולה של רשלנות, אשר הינן בסמכותו של בית משפט זה ואינן בסמכותו של בית הדין לעבודה, על מנת להחייב בנזקי התובעות.

העוולה של עיכוב נכס שלא כדין

27. סעיף 49 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הנזיקין") קובע כי -

"עיכוב שלא כדין הוא מניעת מטלטלין שלא כדין מאדם הזכאי להחזיק בהם מיד".

על פי האבחנה שקבענו בין השביתה - שהוגדרה בפסיקה האנגלית כזכות העובדים לתת או למנוע את שירותיהם (ראה בע"א 573/68 הנ"ל בעמ' 524; וכן בהמ' 2832/78 הנ"ל בעמ' 437) - מתמצית השביתה, כפשוטה ב"שב ואל תעשה", אולם משעה שנקטת פעולה של "עשה" על ידי העובדים השובתים יש לבחנה האם מהווה היא משום עוולה או עבירה על פי כל דין.

לשיטתי, לא השכילו הנתבעים להוכיח, כי עיכובם של ארבעת האוטובוסים בחניונה של הנתבעת למשך יומיים תמימים, עד אשר ניתן צו עשה של בית המשפט המורה להם לשחרר את האוטובוסים לידי התובעת, היה עיכוב כדין, וזאת אף בהנחה שאני מניח לטובת הנתבעים כי השביתה הוכרזה כדין. בפועל, מנעו הם מהתובעות בעלות האוטובוסים והזכאיות להחזיק בהם ועיכובם שלא כדין ולכן עוולו כלפי התובעת על פי סעיף 49 הנ"ל.

עוולת הרשלנות

28. סעיפים 35 ו - 36 לפקודת הנזיקין קובעים כדלקמן:

35. עשה אדם מעשה שאדם סביר ונבון לא היה עושה באותן נסיבות או לא עשה מעשה שאדם סביר ונבון היה עושה באותן נסיבות, או שבמשלח יד פלוני לא השתמש במיומנות, או לא נקט מידת זהירות, שאדם סביר ונבון וכשיר לפעול באותו משלח יד היה משתמש או נוקט באותן נסיבות הרי זו התרשלות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות שהגורם, ברשלנותו נזק לזולתו עושה עוולה".

36. חובה כלפי כל אדם

החובה האמורה בסעיף 35 מוטלת כלפי כל אדם וכלפי בעל כל נכס, כל אימת שאדם סביר צריך היה באותן נסיבות לראות מראש שהם עלולים במהלכם הרגיל של דברים להפגע ממעשה או ממחדל המפורשים באותו סעיף".

כדי לקבוע אחריות בעוולת הרשלנות יש להשיב על שלוש שאלות:

- א. האם הנתבע חב חובת זהירות כלפי התובע. התשובה לשאלה זו היא במבחן הצפיות הכולל בחובו שני היבטים: ההיבט העקרוני - קיומה של "חובת זהירות מושגית, וההיבט הספציפי - קיומה של "חובת זהירות קונקרטיית".
 - ב. האם הנתבע הפר את חובת הזהירות מוטלת עליו.
 - ג. קיומו של קשר סיבתי - האם הפרת החובה היא שגרמה לנזק.
- (ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש ואח', פ"ד לו (1) 113).

חובת הזהירות המושגית

29. חובת הזהירות המושגית נקבעת על פי מבחן הציפיות. בע"א 145/80 הנ"ל בעמ' 123 נאמר, כי -

"המבחן הוא, אם אדם סביר צריך היה לצפות להתרחשות הנזק. לא כל נזק שניתן לצפותו צריך לצפותו..."

הצפיות הנורמטיבית במקום שהציפיות הטכנית קיימת הלכה למעשה באה להגביל את היקף האחריות. אמת הדבר, נקודת המוצא העקרונית היא, כי מקום שניתן לצפות נזק, כעניין טכני, קיימת חובת זהירות מושגית, אלא אם קיימים שיקולים של מדיניות משפטית, השוללים את החובה..."

חובת הזהירות על פי סעיף 36 לפקודה יסודה בקיומם של יחסי "רעות", "שכנות", "קירבה" בין הצדדים, כשעל פי סעיף 35 לפקודה רשן הוא אדם אשר התרשל ביחס לאדם אחר שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג. ומהי אותה "קירבה"? הלורד Atkin השיב לכך בפסק הדין המפורסם בעניין דונהיו נ' סטיבנסון, כפי שתורגם על ידי השופט זילברג בע"א 224/51, פריצקר נ' פרידמן, פ"ד ז (2) 674 בעמ' 684, כי הקירבה "תהיה כנראה: אנשים הנפגעים ממעשה בצורה כה קרובה וכה ישירה, עד שחייב הייתי לראותם נפגעים, שעה שכיוונתי את ליבי למעשה או לאפס המעשה הנידון".

בעקבות הגדרה זו מנו קיומה של חובת זהירות מושגית ביחסים שבין בעל מקרקעין למבקר בהן (ע"א 145/80 הנ"ל), בין מעביד לעובדו (ע"א 663/88 שריזיאן נ' לבידי אשקלון בע"מ, פ"ד מז (3) 225), בין רופא לחולה (ע"א 58/82 קנטור נ' מוסיב ואח', פ"ד לט (3) 253, 262), בין משכיר לשוכר (ע"א 500/82 עציוני נ' עזקר בע"מ, פ"ד מ (2) 733, 739-740) ומורה ותלמיד (ע"א 2061/90 אילנה מרצ'לי נ' מ"י ואח' פ"ד מז (1) 802, 811) ועוד ועוד.

יחד עם זאת, לא די בזיהוי סוג מזיקים וסוג ניזוקים יש להתחשב בגורמים נוספים, כגון סוג הפעולה וסוג הנזק (ע"א 500/82 הנ"ל).

30. כאמור, קיומה של חובת זהירות מושגית נקבעת על פי מדיניות משפטית, הן לחיוב והן לשלילה, ותפקידו של השופט לצקת תוכן לנוסחה זו (ע"א 343/74 גרובנר נ' עיריית חיפה ואח', פ"ד לו (1) 141, 156).

משמעותה של "מדיניות משפטית" היא -

"איתור הערכים והאינטרסים הנאבקים על הבכורה, מתן משקולות לערכים ולאינטרסים אלה ושקילתם במאזניים של צרכי החברה. בסוגיות שונות הערכים

והאינטרסים הרלוונטיים הם שונים, ומשקלם היחסי שונה..
 האיזון משתנה בתקופות היסטוריות שונות. החיים מצויים בתנועה מתמדת. כך גם המשפט. על השופט לאזן בין יציבות לבין תנועה. הוא עושה זאת בעזרת המדיניות המשפטית".
 (ע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט (1) 113).

ובע"א 145/80 הנ"ל (בעמ' 123) נאמר, לעניין הערכים והאינטרסים המשפיעים על קיומה של חובת הזהירות במסגרת עוולת הרשלנות, כי -

"בית המשפט מתחשב בצורך להבטיח חופש פעולה מזה ובצורך להגן על הרכוש והגוף מזה...."

31. כאמור, וכך נפסק גם בפסיקה, כי מעביד חב חובת זהירות מושגית כלפי עובדו (ע"א 663/88 הנ"ל ורבים נוספים).

ברם, נשאלת השאלה האם גם העובד, ובמקרה שלפנינו האם גם מועצת הפועלים והנתבע מס' 2, חבים חובת זהירות מושגית לתובעת? ודוק. אין השאלה נשאלת באופן כללי, האם עובד חב חובת זהירות מושגית כלפי מעבידו, אלא השאלה שעלינו ליתן לה מענה הינה מצמצמת יותר והיא - האם בשעה שהעובד שובת מעבודתו החייב הוא בחובת זהירות מושגית כלפי מעבידו, והאם מועצת הפועלים ומזכירה חבים אף הם חובת זהירות שכזו כלפי המעביד? לא מצאנו תקדים משפטי המשיב ישירות לשאלה זו. מוכן אני להודות, כי אין התשובה לשאלה זו קלה כלל ועיקר. אולם לצורך מתן תשובה לשאלה זו ראינו לאמץ את הדברים שנאמרו בע"א 593/81 הנ"ל, כאשר נדונה שם השאלה האם יש מקום להחיל חובת זהירות של שובתים כלפי צד שלישי, ובית המשפט העליון השיב שם בחיוב לשאלה זו. וכך נאמר שם (בעמ' 183 מול אות השוליים א') -

"באותם מקרים קשים שבהם מוטל על בית המשפט לבחון דבר קיומה

או אי קיומה של חובה במערכת יחסים חדשה, שטרם נדונה בפסיקה, חייב הוא לקבוע תחילה מה הם המרכיבים הרלוונטיים של מערכת היחסים העומדת לדיון באותה רמת הפשטה שבית המשפט רואה אותה כמתאימה לשמש נקודת מוצא; אין להתעלם מן האפשרות, שאף לעצם קביעת המרכיבים של השלב המושגי תפקיד נורמטיבי יוצר העשוי כבר לטמון בחובו את זרעי הפתרון הרצוי".

בית המשפט סקר שם גם את היחס שבין חירות השביתה לעוולות הפרטיקולריות והגיע למסקנה, כי **"בהעדר שיקולים לסתור, יד האחרונות על העליונה"** (שם עמ' 191, מול האות ג').

32. אשר לשיקוליו של בית המשפט בבחון את חובת הזהירות המוטלת על שובתים אמר בית המשפט דברים אלו (שם, עמ' 5 - 194) -

"פסק דין זה הוא הראשון הנדון בבית משפט זה המבסס את האפשרות לתבוע נזקי שביתה בעילת הרשלנות; הנושא הוא רגיש ומסובך ויש להיזהר מהכללות מיותרות. גישתנו היא שיש להניח את הסוגיה הנדונה להתפתח באופן הדרגתי. כבר הצבענו על החשיבות שנודעת לשביתה בתודעת הציבור בישראל כאמצעי חברתי-כלכלי מאזן, ויש להזהר מקביעת קו הגבול של החובה רחוק מדי. אמת נכון הדבר שציבור השובתים אינו זכאי לחסינות מפני תביעת נזיקין, אך מאידך גיסא אסור שיווצר מצב שאימת החיוב בפיצויים תיפול על ציבור השובתים עד כדי הרתעתם מהכרזת שביתה לגיטימית; ראה פרנסיס רדאי TORTS LIABILITY STRIKE ACTION AND THIRD PARTY RIGHTS 14 IS. L.REV.P.70.ET.SEQ. FOR יש להבחין הבחן היטב בין הצורך לשמור על חירות השביתה, כשהיא לעצמה, מצד אחד, לבין קביעת מדיניות ראויה שיש בה כדי להגביל את השימוש באמצעים הפסולים מהותית במהלכה מהצד האחר; יש לבחון במקרה נתון מה מידת רצינותו של הנזק שהיה צפוי לצד שלישי עקב נקיטת הליך בגדר השביתה, לעומת התועלת שהייתה צפויה לשובתים כתוצאה מנקיטת אותו הליך על רקע הנסיבות שהולידו את השביתה; יש לבדוק את הלגיטימיות החוקית והמוסרית של נקיטת אמצעי כלשהו על ידי השובתים, תוך הנאת השובתים מן הספק במקרה של מצב המשתמע לכאן או לכאן; יש למתוח את קו הגבול בין עשיית מעשה בתום לב או פעולה זדונית, ויש להפריד בין הגנה לגיטימית על זכות

לבין הפקרות". (ההדגשות שלי - א.פ.)

33. סבורני, כי במקרה דנן, יש לקבוע, על פי מכלול השיקולים שבמדיניות שיפוטית ראויה, שפורטו, כי חלה חובת זהירות מושגית ביחסים בין הנתבעים לתובעות וכי יש להבחין ולאבחן בין זכותם של הנתבעים לשבות ולא לעבוד ושל נתבעים 1 ו- 2 להוביל את השביתה, כאשר לזכות זו תינתן הכרה והגנה, לבין פעולות לוואי כוחניות וזדוניות הגובלות בהפקרות - השתלטות על רכוש המעביד ומניעה ממנו להשתמש בקניינו במשך יומיים רצופים עד להיזקקות לצו של בית המשפט. ודברים אלו אמורים אף בהינתן העובדה כי האוטובוסים הושבתו במשך 48 שעות כאשר ב- 25 שעות מהן חלה השבת, בה ממילא אין האוטובוסים והנתבעים עובדים.
34. יכול וישאל השואל ואף יאמר, כי אם נקבעת חובת זהירות מושגית של העובד כלפי המעביד בעת שביתה, נפרצת הגדר וכל מעביד יוכל לתבוע את העובד ואת ארגון העובדים בגין הנוזקים שנגרמו לו. ואף אתה השב לו, כי אין לחשוש מכך. בקביעת חובת הזהירות המושגית מבקש בית המשפט לגדור גדרות ולתחום גבולות לשביתה ולהימנעות עובדים מהפעלתן של פעולות לוואי לשביתה, אשר מקומן לא יכירם ביחסים שבין עובד למעביד. יש להניח כי בית המשפט, יידע לשקול היטב כל מקרה לגופו מתי יש להפעיל את שיקולי המדיניות המשפטית ולקבוע האם המקרה הקונקרטי בא בגדרה של עוולת הרשלנות אם לאו.

חובת זהירות קונקרטית

35. האם בנסיבות הספציפיות שבין התובעות לנתבעים קיימת חובת זהירות קונקרטית בגין הנזק הספציפי שהתרחש.
- גם בקביעת חובת זהירות קונקרטית המבחן הוא מבחן הציפיות: האם אדם סביר יכול היה לצפות, בנסיבותיו המיוחדות של המקרה - את התרחשות הנזק, ואם התשובה על כך היא בחיוב, אם אדם סביר צריך היה, כעניין שבמדיניות, לצפות את התרחשותו של אותו נזק (עמ' 6 - 125 לפסה"ד ועקנין).
- שאלה זו היא שאלה ערכית באשר למה צריך לצפות בנסיבותיו של המקרה הקונקרטי.
36. האם הנתבעים הספציפיים היו צריכים לצפות את הנזק שנגרם? לשיטתי, יש להשיב בחיוב. הנתבעים 3 - 11 יכלו לצפות שאם לא יבצעו את הנסיעות ייגרם לתובעות נזק - הפסד דמי הנסיעה והרווחים ונזקים נוספים אשר אין זה המקום לפרטם. ובהמשך לשיקולי המדיניות הערכיים - היו הם צריכים לצפות את הנזק שייגרם, שכן בנסיבות המקרה היינו מצפים מהנתבעים שעל אף אי שביעות רצונם מיחסן של התובעות אליהם יינהגו בדרך פוגעת פחות מזו אשר נקטו.
- הנתבעים 1 - 2 היו צריכים לצפות שעמדתם כמנהיגי התארגנות עובדים תשפיע על הנתבעים 3 - 11 להשבית עבודתם ובכך יינזקו התובעות ועל כן אף הם חבים בחובת הזהירות. ואוסף, כי קרוב לודאי, שזו היתה מטרת יוזמי השביתה ושל הנתבעים 3 - 11, היינו, הלחץ אשר יופעל על התובעות ביום שישי, שעות ספורות לפני כניסת השבת, מאות אנשים, רבים מהם חרדים ושומרי שבת, צובאים על התחנות ואין אוטובוסים להסיע, שכן הללו "עצורים" ומבלי יכולת להוציאם מחניונה של הנתבעת.

הפרת חובת הזהירות במקרה דנן

37. בעס"ק 1008/00 הורן את ליבוביץ בע"מ - הסתדרות העובדים הכללית החדשה הנ"ל, ואשר ניתן על ידי בית הדין הארצי לעבודה בערעורה של התובעת מס' 2 דן כנגד הנתבעת דן בעקבות פיטוריהם של 33 נהגים בסניף תל-אביב של התובעת 2, אמר הנשיא, כבי' השופט ס' אדלר כדברים הללו (סעיף 14 לפסק הדין) -
- "בין דרכי השביתה המקובלות הוכרה גם "שביתה שבת", שהיא מצב בו העובדים מניחים את כליהם ומשתקים את אמצעי הייצור או את העבודה וכפועל יוצא, מפסיקים את פעילות העסק. תפיסת האוטובוסים על ידי הנהגים, במקרה דנן, דומה ל"שביתה שבת". הנהגים לא ביקשו "לגנוב" את האוטובוסים או למסרם לגורם עוין, כי אם למנוע את הפעלתם.
- שאלה נוספת המתעוררת במקרה דנן, בו כלי העבודה הם כלים ניידים (אוטובוסים), היא השאלה האם רשאי עובד להפסיק את עבודתו במהלך נסיעה

ולהשאיר את כלי הרכב בחניון אחר מזה הקבוע לו דרך כלל. במפעל "רגיל" ארגון העובדים רשאי לבחור להתחיל את השביתה במועד הנוח לו, ובאותו מועד מפסיקים העובדים את עבודתם ומשאירים את הציוד במקומו שם הוא מונגד, נהג אוטובוס עלול להותיר את כלי הרכב בלתי מונגד. לשיטתנו, נהג אוטובוס נושא באחריות לכלי העבודה היקר שהופקד אצלו לצורך עבודתו ויש לצפות ממנו לנקוט באמצעים סבירים כדי למנוע גרימת נזק לאוטובוס. ומכאן, שהנהג רשאי לחנות את האוטובוס בחניון שאינו החניון הרגיל ובלבד שמדובר במקום המספק הגנה סבירה לכלי הרכב".

38. מוכן אני לבוא כברת דרך ארוכה לקראת הנהגים-העובדים במקרה דנן ולומר, כי אילו ביום 22.9.95, היו הנהגים - הנתבעים, מותירים את האוטובוסים בתחנת המוצא ברח' עזרא או אף בחניונה של הנתבעת 1, כפי שעשו, נועלים אותם, ומוסרים את המפתחות לסלמן, כנציג התובעות, כי אז הייתי סבור כי הגם שגרמו לנזק לתובעות, עדיין נמצאים הם בגדר ה"סביר והראוי" כמי שמפעילים את נשק השביתה כנגד המעביד. ברם, לדעתי, במקרה דנן, ביום 22.9.95, חרגו הנהגים, ומועצת הפועלים ובן שטרית כמובילים את מאבקם, בכך שחסמו את האוטובוסים בחניון ההסתדרות ונעלו אותם מבלי לאפשר לתובעות להוציאם משם במשך שתי יממות עד למתן הצו על ידי בית המשפט בערב ראש-השנה. בכך הפרו את חובות הזהירות המושגית והקונקרטית כלפי התובעות, פגעו ומנעו מהתובעות לממש את זכותן היסודית - הקניינית על האוטובוסים. וכלשון פסק הדין בע"ב 04/0033/99 הנ"ל - בסכסוך שבין הצדדים לגבי פיטורי 33 הנהגים בתל-אביב ואשר נדון בבית הדין האיזורי לעבודה בתל-אביב - (סעיף 12 לפסק הדין) -

"בשביתה כשלעצמה לא הפרו השובתים את חוזה העבודה שלהם. אלו מביני השובתים אשר תפסו אוטובוסים ולא איפשרו למשיבה לקחתם, נהגו שלא כדין תוך גרימת נזקים למשיבה" (ההדגשה שלי - א.פ.).

כך באשר לאירוע מיום 22.9.95, שלגביו הודיעה הנתבעת על סכסוך העבודה. ובאשר לאירוע מיום 27.8.95 גם דברים אלו לא ניתן לומר, שכן באותו מועד הותירו הנהגים את האוטובוסים ברח' עזרא, בלא שנתנו לתובעת הודעה כלשהי מראש, נטלו את המפתחות, מסרום לבן שטרית וסרבו להחזירם עד למתן צו על ידי בית המשפט, ובכך עוולו, ועל כן זכאיות התובעות להיפרע מהנתבעים את נזקיהן.

גרימת הנזק

39. כזכור, טענו התובעות כי נגרם להן נזק עקב השבתת האוטובוסים בשני המקרים. ברם, כפי שאמרנו בראשית הדברים, בהחלטה זו לא נדון בנושא הנזק. לענין זה, נחה דעתנו כי אמנם נגרם לתובעות נזק, כפי שטענו, אך שיעורו טרם נקבע, וכן יהא עלינו לקבוע חלוקתו בין הנתבעים, שכן בין אלו ישנם המובילים בראש המאבק - נתבעים 1 ו- 2 - וכן נתבע 3 אשר על אף שבאופן רשמי פוטר מעבודתו אצל התובעת היה המוביל של המאבק ואף חסם בגופו ובמכוניתו את האפשרות להוציא האוטובוסים מהחניון של הנתבעת, וישנם נתבעים 10-11 אשר לא היו עובדי התובעות ובאו להזדהות עם חבריהם, הנתבעים האחרים. כן יהא לעניננו לבחון האם הנזקים נגרמו לשתי התובעות וחלוקתו ביניהן, או שמא רק לתובעת מס' 1.

סיכום

40. המורם מדברינו הוא, כי הנתבעים חייבים לפצות את התובעות בגין הנזקים שנגרמו להם עקב השבתת ארבעת האוטובוסים ביום 27.8.95 וביום 22.9.95.
41. על מנת לחסוך מזמנם של ב"כ הצדדים, מתבקשים ב"כ הנתבעים להודיע לבית המשפט ולב"כ התובעות עד ליום 23.9.01, האם הנתבעת לבדה תישא בפיצוי שייפסק על ידי בית המשפט, או שמא יהא צורך לדון בחלוקה בין הנתבעים השונים. לאחר קבלת הודעה זו תינתן החלטה לענין הגשת תחשיבי נזק מטעם הצדדים.
42. הנתבעים ישאו בשכר טרחת ב"כ התובעות בגין החלטה זו בסך של 10,000 ₪ בצירוף מע"מ כחוק.
43. המזכירות תשלח העתק החלטה לב"כ הצדדים.

.44 התיק לעיוני ביום 25.9.01.

ניתנה היום י"ז באלול, תשס"א (5 בספטמבר 2001) בהעדר הצדדים.

אהרן פרקש, שופט

017226/01 א 130 ענת יניר